

γο πού νά εἶναι σωστός ; Ἡ ἐπιστήμη μπορεῖ νά παραδεχτῇ τέτοιον πρᾶμα. Ἡ ἀγυρτία — καί δέβαια, τί ἄλλο εἶναι ; — ἡ ἀγυρτία δὲν τὸ σηκώνει. Μῆτε ὁ Βερναρδάκης, μῆτε τὸν Ψυχάρη θάκολουθήσῃ ὁ Χατζηδάκης. Θάκολουθήσῃ ὁ Χατζηδάκης τὸν Κουκουλέ, φωνάζοντας ἄξαφνα πῶς ὁ Κουκουλὲς ἀνακάλυψε τὴν ἀληθινὴ ἐτυμολογία.

Ὁ Κουκουλὲς τίποτα δὲν ἀνακάλυψε. Ἀνακάλυψε ὁ Χατζηδάκης τὸν Κουκουλέ. Τὸν εἶχε ἀνάγκη. Νὰ τοῦ τὸν ἀφήσουμε. Πιὸ περιορισμένο μυζῶ δὲν εἶδα στὴ ζωὴ μου. Δὲν εἶδα τουλούμι πιὸ περήφανα παραφουσκωμένο ἀπὸ τὸν ἀέρα πού τὸ γεμίζει.

Μὴν τὰ ρωτᾶτε. Νεμτσοθρεμμένος, μὲ τὸ συμπαθεῖο, κι ἀφτὸς σὰν τὸ δάσκαλό του. Φινέτσα τοὺς λείπει καὶ τοὺς δυό. Ἰσως μάλιστα νά παραθύμωσα πιὸ ἀπάνω μὲ τὸ Χατζηδάκη. Ὁ Χατζηδάκης εἶναι διασκεδαστικός, ἔχεις μαζί του καὶ νά μάθῃς, ἐπειδὴ κ' εἶναι ἀρχαίος, δηλαδή, μὲ τὸ συμπαθεῖο, λιγάκι μπουνταλάτσικος. Νομίζει, κάπως παιδιότικα, ἢ μονοκόμματα ἢ μονοκέφαλα, σὰν τοὺς ἄγριους τοὺς ἀπολίτιστους, νομίζει πῶς ὅταν ἔχει κανεὶς ἔχτρο, σὺ φέρεται νὰ μὴν τοῦ ἀναγνωρίσῃ κανένα προτέρημα. Δὲν κατάλαβε ἀκόμη τὴ δύναμη ἐνὸς ἔπαινου σωστοῦ. Ἄμα παινέσῃς τὸν ἔχτρο σου ἐκεῖ πού εἶναι παινετός, δείχνεις πῶς εἶσαι δίκιος. Κι ἅμα πάλε εἶσαι δίκιος, πιάνει τόπο τὸ κατηγόρημά σου, κ' ἔτσι χαντακώνεις πιὸ σίγουρα τὸν ἄδρωπό σου.

Δὲν εἶπα ποτέ μου πῶς ὁ Χατζηδάκης δὲν εἶναι γλωσσολόγος. Πρόθυμος κιόλας νά προκηρύξω πῶς ὅξω ἀπὸ τὸ κυπτάξω, εἶναι καλῆτερος γλωσσολόγος ἀπὸ τὸν Πάλλη — πού δὲν εἶναι δᾶ διόλου.

Κάπου διάβασα, τώρα τελεφταῖα, στὸ ζήτημα τοῦ κυπτάξω, θαρρῶ μιά παραπομπή σοῦ Passow τὸ Ἑλληνογερμανικὸ Λεξικόν, σὰ νά εἶτανε τάχα ἡ παραπομπὴ ἀποφασιστικὴ.

Λεῖψανο καὶ τοῦτο νεμτσολατρείας.

Ὅχι πῶς τοῦ Passow τὸ Λεξικόν δὲν εἶτανε ναλὸ στὴν ἐποχὴ του, εἶναι ὅμως σήμερα φοβερὰ παλιωμένο.

Τὰ χρήσιμα Λεξικά εἶναι τέσσερα.

Γιὰ πολλὰ παραδείγματα καὶ γιὰ περίσσια ὦλη ἀριστέβει πάντα ὁ Ἑρρῖκος Στέφανος, Henri Etienne πρώτη ἔκδοσις, Παρίσι, 1572, ἀχρηστὴ σήμερα, τρίτη τοῦ Didot, 1869, (χρήσιμη κ' ἡ δευτερὴ τῆς Λόντρας, 1816, μὲ μιά πλούσια εἰσαγωγή).

Γιὰ μεθοδική, τίμια ἐργασία καὶ κάμποσα κείμενα, εἰναι ἀξιόλογο, ἀπαραίτητο μάλιστα τὸ Dictionnaire grec français τοῦ A. Bailly (Hchette).

Ἀχαμνὸ διόλου δὲν εἶναι τὸ Greek English τοῦ Lyddella. Scot.

Νὰ μὴν καταφρονοῦμε καὶ τὰ νεόπια, ἐπειδὴ γιὰ πέταμα διόλου δὲν εἶναι τοῦ Κωσταντινίδη τὸ Μεγάλο τὸ Λεξικόν, πού πιὸ φρόνιμα ἴσως μπορούσε νὰ τὸ πῇ καὶ Μεγάλο.

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΕΛΛΗΝΑΣ ΕΡΓΑΤΗΣ

Ἀνεβαίνοντας σπίτι μου ἀντάμωσα στὶς σκάλες τὴν πορτιέρισσα πού μοίραζε τὰ γράμματα.

— Τρεῖς Ξένοι, μοῦ εἶπε, ἴσως Ἕλληνες, ἦρθαν καὶ σὰς ζητᾶνε. Ὁ ἓνας μιλάει λίγα γαλλικά καὶ μούδωσε νά νοιώσω πῶς θά ξαναγυρίσουν.

Ἐκείνη τὴν ὥρα ἀκούστηκε θόρυβος ἀνδρῶπων πού ἀνέβαιναν, καὶ φωνές. Σὲ λίγο φάνηκαν τρία κεφάλια μελαχρινά, κι ἁμέσως τρία μακριὰ παλὰ, πολὺ μακριὰ, ὡς τὰ πόδια.

— Αὐτοὶ εἶναι, μοῦ εἶπε ἡ πορτιέρισσα καὶ προχώρησε.

Τοὺς ἐρώτησα ἑλληνικά ποιὸν ζητᾶνε. Μοῦ ἀπάντησε ὁ ἓνας στὴν ἴδια γλώσσα καὶ μοῦ εἶπε τὸνομά μου.

Ὅταν μπῆκα σπίτι μου, ὁ ἓνας ἀπ' αὐτοὺς, ἐκεῖνος πού μοῦ μίλησε, μ' ἓνα χρώμα ἐλιάς καὶ μὲ πολλὰ κατσαρὰ μαλλιά, σὰν κοῦκος γύρω στὸ κεφάλι του, κ' ἓνα μουστακάκι κατὰμυρο, ἄρχισε :

— Ἀποδῶ ὁ ἄνθρωπος, κ' ἔδειξε ἓνα σαφανάριον, ἔχει ἀπὸ τέσσερις μῆνες πού βρίσκεται στὸ Παρίσι, ἓνα γράμμα γιὰ σᾶς, ἀλλὰ δὲν ξαίρει τὴ γλώσσα γιὰ νὰρχοτᾶνε σπίτι σας, κ' ἔτσι τώρα πού φτάσαμε μεις, μᾶς παρακάλεσε νὰν τονὲ φέρουμε.

Μοῦ δώσανε τὸ γράμμα.

Κάποιος συγγενὴς μου μοῦ ἔγραφε γι αὐτὸν περὶ του : « Ἐργάτης. Τὸν εἶχα ἄλλοτε στὸ χτήμα. Ἄν ποτὲ θελήσῃ τίποτα, θά μὲ ὑποχρεώσεις νά τοῦ φανεῖς χρήσιμην ».

Ὁ ἄνθρωπος, μὲ τὸ χρώμα τῆς ἐλιάς, πολυλογᾷς, εἶχε ἀναλάβει νά μιλάει γιὰ τὸν ἄνθρωπο πού μοῦ παρουσίασε, κι ὁ ἐργάτης, χωρὶς νά κοιτάξῃ πουθενά, ἐπιδοκίμαζε μὲ σκυμένο τὸ κεφάλι μ' ἓνα «Μάλιστα, μάλιστα...».

Κι ὁ τρίτος, αὐτὸς εἶταν ἓνας νέος συμπαθητικός, λεπτὸς καὶ ὑπερβολικὰ χλωμός, πού πρόσεχε μὲ τὸ πτόμα μιάνοιχτο τὸν πολὺλόγο, κι ὅταν ἐκεῖνος τὸν κοίταζε, τὸ πρόσωπό του φωτιζότανε μὲ μιᾶς καὶ τοῦ χαμογελοῦσε χωρὶς δύναμη, σὰν ἄρρωστος στὴν ἀνάρρωση.

Ὁ πολὺλόγος σὲ κάμποσιν ὥρα αὐτοσυστήθηκε :

— Δημήτριος Κίσης. Ἀνιψὸς τοῦ κυρίου Κ. ἐφοπλιστῇ.

— Δὲν τὸν γνωρίζετε ; μὲ ρώτησε.

— Δὲν τὸν ἔχω ἀκούσει.

Ἐμμεῖς γιὰ πολλὴ ὥρα μὲ τὰ μάτια γεμάτα ἐκπληξὴ καὶ μὲ τὰ χέρια σηκωμένα.

— Καλὲ τὸν ἐφοπλιστὴ τὸν κύριο Κ., πού ἔκανε ἐκατομμύρια τώρα μὲ τὸν πόλεμο... τὸν ἐφοπλιστῇ ;

Ἄν δὲν καθότανε σὲ καρέκλα, σίγουρα θάπεφτε.

Σὲ λίγο ἔβγαλε ἓνα σημειωματάριο καὶ διάβαζε.

Ὅταν τὸκλεισε, ρώτησε ἀνίσυχος :

— Μήπως ξαίρετε πού βρίσκεται ἡ ὁδὸς τῆς Εὐσπλαχνίας ; Γαλλικῶς Πιπέ. Κάθεται ἡ δεσποινὶς Κατίνα Νιάρη...

Τοῦ ἔδωσα τίς σχετικὰς ὁδηγίες.

Σημώθηκε. Σ' ἓνα του νόημα σηκώθηκαν καὶ οἱ δυὸ ἄλλοι. Ὁ ἀνιψὸς τοῦ ἐφοπλιστῇ χαιρέτησε μὲ δυνατὴ χειραψία, οἱ ἄλλοι δυὸ, καμπουριασμένοι, μονό-

πάντοι, μόλις δώσανε τὸ χέρι, κι ὅταν ἔβγαιναν ἀπὸ τὴν πόρτα τοὺς φώναξε :

— Τώρα, τὴν πρὸς τὴν Κατινίτσαν ἀγούσαν !

Μιά Κεριακή, ὅστερ' ἀπὸ ἓνα μῆνα, κατὰ τὶς ἐννιά τὸ πρωῒ, χτύπησε τὸ κουδούνι. Εἶταν ὁ Ἑλληνας ἐργάτης. Τὸν ἔβαλαν στὸ γραφεῖο. Πῆγε καὶ κάθισε στὸ πρὶ ἀπομακρυσμένο μέρος καὶ περιμένε.

Ὅταν μπῆκα, σηκώθηκε καὶ μοῦ εἶπε πὼς εἶχε γράμμα ἀπὸ τὴ γυναῖκα του καὶ πὼς ἤθελε νὰ τῆς στείλει χρήματα. Γ' αὐτὸ ἄλλως τε ἦθε.

Κι αὕτῃ τῇ φορὰ μιλοῦσε. Μιλοῦσε σιγὰ, βαρειά, καὶ τὴν ὁμιλία του τὴ συνόδευε μὲ ἀργές, μετροημένες κινήσεις.

— Μοῦγραψε ἡ γυναῖκα μου, ἄρχισε, πὼς εἶναι φτώχεια στὸ χωριό. (Ζοῦσε σὲ κάποιον χωριό, κοντὰ στὴν Ἀθήνα). Τὸ καλὸ εἶναι πὺν ἔχουν κριθάρι καὶ κάνουνε ψωμί, τουλάχιστο γιὰ τὰ παιδιά... Εἶναι οἰκονόμα, νοικοκυρά... Μοῦ γράφει πὼς πούλησε τὴ μιὰ κατσίκια σὲ καλὴ τιμὴ, πὼς ἡ γαϊδούρα γέννησε καὶ θὰ πουλήσει τὸ γαϊδούρι... Θὰν τὰ δολέβει, εἶναι νοικοκυρά...

Τοῦ φέρανε ἑλληνικὸ καφέ καὶ πῆρε τσιγάρο. Ἐπινε τὸν καφέ του μὲ μικρὲς ρουφηξιὲς καὶ τραβοῦσε τὸ τσιγάρο βαθεῖα, κι ὁ καπνὸς ἔβγαине ἀργά, ἀργά, ἐνῶ ἔλεγε μὲ κομμένες φράσεις, βαρεῖες :

— Ἐχω κορίτσι τῆς παντρεῖας, κοντεύει εἴκοσι χρονῶ καὶ μοῦ γράφει ἡ μάννα του πὼς πρέπει νὰγοράσουνε μαλλιά νὰ γνέσουνε... γιὰ γράμμα, γιὰ κουβέρτες... Καὶ ποῦ τώρα ; Ποῦ εἶναι ὅλα φωτιά ! Τὰ γόγια τὰ πρὶ μεγάλα πᾶνε σὲ δουλειά, κι αὐτὰ τώρα καὶ θὰ παίρνουνε, θὰ δοηθᾶνε τὴ μάννα τους..

Σώπασε, δὲν εἶχε τίποτ' ἄλλο νὰ πῇ.

— Ποῦ δουλεύεις ; τὸν ρώτησα.

— Στὸν Ὀρεινὸ, μοῦ ἀπάντησε. Μεγάλες φάμπρικες τὰ Ὀρεινὰ. Κάνανε πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο ὅλο αὐτοκίνητα.

Ἐβγαλε καὶ μοῦ ἔδειξε ἓνα πιστοποιητικὸ ἐργασίας. Εἶτανε τὰ ἐργοστάσια

— Τί κάνεις ἐκεῖ ;

— Ἐγὼ ; Βάζω κάρβουνο στὴ φωτιά. Ἐργάζομαι τὴ νύχτα. Μοῦ φέρουνε κάρβουνο μὲ τὸ καροτσάκι, καὶ γὼ ταῖζω ὅλη τὴν ὥρα τὴ φωτιά.

— Κερδίζεις ἀρκετά ;

— Ἐγὼ ; Δεκάξι πεντάρες τὴν ὥρα. Ἐγὼ παίρνω λίγα, δὲν ξαίρω καμιὰ τέχνη. Ἐγὼ ἄλλοτε ἔκανα ἐπιστάτης σὲ χτήματα, ὅστερότερα ἐργαζόμουνα σὲ χωράφια μεροκάματα, καὶ σὺν ἔπιασε φτώχεια στὴν Ἑλλάδα, μὲ τὸν πόλεμο, ἦρθα στὴ Γαλλία. Πρῶτα βγήκα στὴ Μασσαλία. Καὶ κεῖ μὲ πῆρε ἓνας φίλος μου, τετραπέρατος αὐτός, καὶ μὲ πῆγε κάπου ἐκεῖ κοντά, στὶς μίνες, βαθεῖα μέσα στὴ γῆς ! Δούλεψα κάμποσο ἔβγαλα μερικὰ παραδῶμα, ἀγόρασα ρούχα. Εἶχα ἐρθεῖ γυνὴς. Ἀγόρασα μπαούλο, γιατί τί ἔφερα γὼ ; Μ' ἓνα μπογαδάκι καὶ πενήντα φράγκα ἔφτασα. Μὰ ἐκεῖ βρήκα καὶ παιδιά δικὰ μας καὶ μοῦ εἶπανε νὰ πάμε νὰ δουλέψουμε στὸ Παρίσι, στὸν «Ὀρεινὸ». Βγάλαμε τὰ χαρτιά μας καὶ φύγαμε, κ' ἐπειδὴ δὲν ἔξαιρα καμιὰ τέχνη, μὲ βάλανε στὸ κάρβουνο... Μὰ παίρνω λίγα... Οἱ ἄλλοι, βλέπετε, πὺν ἔξαιρουνε τέχνη, τοὺς δάλανε σὲς δόλδες. Εἶναι ἐπαγγελματίες.

Ἀναστρέφει.

— Δουλεύω... μὲ βλέπει ἐμένα ὁ κοντρομαίτης πὺς δουλεύω, δὲ σηκώνω κεφάλι... Δὲν ξαίρω, βαρεῖς τὴ γλώσσα, ἀλλὰ τώρα καὶ ἔμαθα, καὶ θὰ τὸν πιάσω μόνος μου νὰ τοῦ μιλήσω νὰ μ' ἀνεβάσει. Εἶχα πῇ σὲ καὶ δικούς μας, πὺν καταλαβαίνουνε τὴ γλώσσα, νὰ τοῦ εἰποῦνε νὰ μ' αὐξήσει. Ἀλλὰ κείνοι φαίνεται, ζητᾶνε μόνο γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους... Εἶναι ἓνας ἐγκομος ἄνθρωπος, ὁ Κοντρομαίτης... Θὰ τοῦ μιλήσω... Λέω τὸ Σάββατο, στὴν πληρωμὴ... θὰ τὸν πιάσω... Θὰ τοῦ πῶ, ἅμα θάρθει κοντὰ μου, καὶ θὰ μοῦ πῇ «Μπὸν, μπὸν, μπὸν», (δηλαδή πὺς ἐργάζομαι καλὰ), καὶ θὰ μοῦ χτυπήσει τὴν πλάτη, καὶ θὰ μοῦ χαμογελάσει. Ἐγὼ θὰν τοῦ πῶ : «Ναι, μπὸν, μπὸν, ἀλλὰ ντὶς βουὶ σοῦ. Ντὶς βουὶ σοῦ». Θὰ τοῦ τὸ πῶ πολλές, πολλές φορές, ὡς πὺν νὰ καταλάβει... Νὰ ἴδουμε καὶ κείνος τί θὰ μοῦ πῇ... Ἐλπίζω νὰ μὲ ἀνεβάσει. Ἐγὼ μιὰ φορὰ δουλεύω, δὲ σηκώνω κεφάλι, καὶ σ' ὅποια φάμπρικα κι ἂν πάω καὶ τοὺς δείξω τὶς χούφτες μου, θὰ μὲ πάρουνε...

Πήγαμε στὸ ταχυδρομεῖο τῆς συνοικίας. Ἐβγαλε ἀπὸ ἓνα καινούριο δερμάτινο κι ὠραῖο πορτοφόλι ἔξι κατωστάρικα, τάδωσε στὴν ὑπάλληλο, ἔβγαλε τὴν ἐπιταγή, καὶ στὸ δρόμο τὸν ἀποχαιρέτησα.

Ὅστερ, ἀπὸ τέσσερις πέντε μῆνες, μιὰ Κεριακή πάλι, ὁ Ἑλληνας ἦθε. ἦθε γιὰ νὰ στείλει στὴ γυναῖκα του ἑφτακόσιες δραχμὲς. Καὶ γιὰ νὰ μοῦ πῇ πὼς τὸν ἀνέβασαν τρεῖς φορές ἀπὸ τότε, καὶ τώρα παίρνει τριάντα πεντάρες τὴν ὥρα.

Φοροῦσε καινούρια μαῦρα ριγὲ ρούχα, ρεμπουτίλκα τῆς μόδας, παπούτσια τῆς ὥρας, κ' ἓνα σκούρο γαλάζιο στρατιωτικὸ πουκάμισο μὲ μιὰ γραβάτα μαύρη μὲ κόκκινες δοῦλλες.

Σὲ λίγο ἔβγαλε ἓνα γράμμα πὺν ἔλαβε τελευταῖα ἀπὸ τὴ γυναῖκα του, καὶ διάβαζε σιγὰ, ἀργά. Ἐπειτα στέκονταν, σκεφτότανε καὶ ξηγοῦσε, καὶ πάλι διάβαζε.

Τοῦγραφε γιὰ τὴν ἀκρίβεια, τὸν ρωτοῦσε πότε θὰ ξαναγυρίσει, πὺς τὰ παιδιά καὶ τὸ σπῆτι τὸν ἀποζητᾶνε. Πὺς ἡ κόρη του ἡ μικρὴ γίνηκε ἴδια αὐτός, ἀπαράλλαχτη, πὺς μιλάει καὶ λέει τώρα τόσα λογάρια, καὶ πὺς ὅλη τὴν ὥρα βγαίνει στὸ παράθυρο πὺν βλέπει ἀντίκρου στὸ βουνό, καὶ φωνάζει : «Μαγκούφα ξε-νιτεῖ, φέρε μου τὸ μπαμπά !»

Καὶ κεῖ, μὲ τὴ φωνὴ ἀλλαγμένη, σταμάτησε. Πῆρε τὸ τσιγάρο πὺν εἶχε ἀκκουμπισμένο στὸ τασσάκι, κι ἄρχισε νὰ καπνίζει.

Κι ὁ καπνὸς ἔβγαине διαστικὸς, ἀπὸ τὸ στόμα, ἀπὸ τὴ μύτη, καὶ δάγκωνε νευρικὰ τὸ κάτω χεῖλι του, καὶ πῆγε κοντὰ στὸ παράθυρο, μέσα σὲ σύννεφο καπνοῦ, καὶ κοίταζε μὲ προσοχὴ καὶ μ' ἐνδιαφέρο τ' αὐτοκίνητα πὺν ἀνεβοκατέβαιναν στὴ λεωφόρο, κ' ἔκανε κάθε δυνατὴ προσπάθεια γιὰ νὰ μὴν τὸν πάρουνε τὰ δάμια.

Παρίσι, 1918

ΙΟΥΛΙΑ ΠΕΡΣΑΚΗ

Ἐργάτες, Φοιτητὲς, Διανοούμενοι, ὅλοι ὅσοι θέλετε νὰ μάθετε τὸ Σοσιαλισμὸ καὶ νὰ μορφωθεῖτε σοσιαλιστικὰ, διαβάσετε τὸν «ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟ», δεκαπενθήμερο κομμουνιστικὸ περιοδικό.

Ποιλεῖται στὰ Κιόσκια καὶ στὸ Συνδικάτο «Πρόοδος», Λυκαβύργου 10.